

Nuorisotakuu pakkojen ja kontrollin järjestelmänä: nuorten kokemuksia kurista

Nuorisotakuuta on markkinoitu mahdollisuusrakenteena, työn, työharjoittelun tai opiskelupaikan takaajana. Vuonna 2013 valtioneuvosto lanseerasi nuorisotakuun lupaamalla, että kaikille alle 25-vuotaille nuorille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille taataan työ-, työharjoittelu-, työpaja- tai opiskelupaikka. Lisäksi luvattiin, että tämä tapahtuu kolmessa kuukaudessa.

Takaaminen ei ole aivan sitä, mitä pinnalta katsoen voisi kuvitella. Nuorille ei ainoastaan taata työllistymis-, kouluttautumista tai kuntoutumisvaihtoehtoja, vaan niihin on myös pakko osallistua. Jos nuori on alle 25-vuotias ilman ammattiin johtavaa toisen asteen koulutusta tai korkeakoulutusta, hänellä on sanktioin tuettu velvollisuus hakea koulutukseen. Jos hän ei tee näin, hänen on pakko osallistua johonkin aktiivoinnin muotoon saadakseen työttömyysetuutta. Näistä tarjouksista voi kieltäytyä, mutta silloin putoaa pois työttömyysetuuden piiristä. Karenssin kesto vaihtelee 15 ja 90 päivän välillä.

Nuorisotakuu on osa suomalaista aktivointipolitiikkaa. Sen eetos on lähellä uusliberalistista sosiaalisten ongelmien individualisointia eli yksilöllistämistä.¹ Suomen sosiaaliturvajärjestelmä ja työmarkkinapolitiikkaa on kehitetty 1990-luvun laman jälkeen yksilön omaa vastuullisuutta korostaen niin, että työttömyysetuuksien saamisen ehtoihin on sisällytetty entistä enemmän vastikkeellisuutta. Uusliberalististen oppien lisäksi vaatimusta vastikkeellisuudesta kasvattivat myös laman jälkeiset kansantalouden säästöpainheet.²

Vastikkeellisuuden lisääntyminen ja sanktioiden tiukennukset ovat koskeneet erityisesti nuoria. Alle 25-vuotiaalta voidaan evätä työttömyysetuuden lisäksi myös osa toimeentulotuesta, 20–40 prosenttia määrääjäksi, jos hän toimii työvoimapolitiittisesti moitittavalla tavalla.³ Työttömyysetuuksien saamisen ehdot ovat tiukemmat nuorille aikuisille kuin muulle väestölle. Perustuslakivaliokunta on pitänyt nuorisotyöttömyyden erityisongelmaa sekä nuorten syrjäytymisen riskiä poliittisina perusteina nuorten perusturvan ehtojen tiukennuksille.⁴

Tarkastelen tässä katsauksessa pakkojen kokemista ja kurin kohtaamista. Artikkelin selvittää, millaisia nuorten kokemukset nuorisotakuun pakoista ovat, millä tavoin nuoret itse niitä kuvailevat sekä millaisia ajatuksia ja tunteita nämä pakot heissä herättävät. Tarkastelu nojautuu kahteen haastatteluaineistoon, jotka olen koonnut aktivointia koskevassa tutkimusprojektissa. Pakon kokemusten ja kuvausten esiin nostaminen ei tarkoita sitä, etteikö nuorilla olisi myös myönteisiä kokemuksia nuorisotakuusta ja etteikö nuorisotakuussa olisi myös onnistuneita tukitoimia pakkojen ja kontrollin lisäksi.

Nuorisotakuun lyhyt historia

Nuorisotakuun juuret ovat suomalaisessa nuorten yhteiskuntatakuussa. Se lanseerattiin Suomeen vuonna 1997. Suomea kurittaneen syvän talouslaman jälkeen iso joukko nuoria aikuisia oli edelleen vailla työtä, kun taloustilanne alkoi muutoin vähitellen parantua. Nuorisotyöttömyys säilyi sitkeästi korkealla tasolla, ja asialle oli tehtävä jotain. Perustettiin muun muassa nuorten työpajoja eri puolille Suomea. Niissä työttömiä nuoria on pyritty tukemaan heidän elämänhallinnassaan ja omien kiinnostuksen kohteidensa löytämisessä. Samaan aikaan yhteiskuntatakuun kanssa rakennettiin niin sanottu koulutustakuu.⁵ Koulutustakuun mukaisesti jokaisen alle 25-vuotiaan, jolla ei ole peruskoulun tai ylioppilastutkinnon jälkeistä toisen asteen tai korkeakoulutusta, on hakeuduttava sellaiseen kevään yhteishaussa. Aluksi nuoren

oli haettava oppilaitoksiin sekä kevään että syksyn yhteishaussa. Tätä sääntöä lievennettiin kritiikin ja varsinkin Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) vuonna 1990-luvun jälkipuoliskolla tilaaman erikoistutkija Simo Ahon ja tutkijaryhmän tekemän arviointitutkimuksen jälkeen.⁶

Koulutustakuuta on kriittisesti kutsuttu pakkohauksi. Sitä on pidetty ikärasistisena. Kritiikki oli voimakasta varsinkin 1990-luvun lopulla.⁷ Ikärajaa – 25 vuotta – on ihmetelty, koska sitä ei ole perusteltu kunnolla.⁸ Esimerkiksi ammattikorkeakoulujen yhteishaun johtoryhmä sekä ammattikoululaisten etujärjestö SAMOK ovat kritisoineet lakia. Valitun ikärajan perustelut löytyvät vain perustuslakivaliokunnan lausunnosta.

[--] ammatillista koulutusta vailla olevia kohtaavan työelämästä syrjäytymisuhan huomioon ottaen valiokunta katsoo, että nykyisin vallitseva nuorisotyöttömyystilanne muodostaa hallitusmuodon 5 &n 2 momentin kannalta hyväksyttävän perusteen 18–24-vuotiaiden erilliskohtelulle esityksen mukaisesti.⁹

Vuonna 2013 lanseerattu nuorisotakuu on näiden kahden kokonaisuuden, nuorten yhteiskuntatakuun ja edellä kuvailun koulutustakuun, fuusio. Sitä muotoiltaessa ei säädetty uusia lakeja, mutta lakien toimeenpanoa edistettiin.¹⁰ Nuorisotakuun tultua voimaan TE-toimistojen ja Kelan yhteistyötä tiivistettiin muun muassa niin, että tukia hakevia nuoria koskeva tieto alkoi kulkea jouhevammin näiden välillä.¹¹ Tämä yhteistyö auttaa nuorten kontrolloinnissa. Se helpottaa ja nopeuttaa toimeentulotuen leikkaamista niiltä nuorilta, jotka toimivat työvoimapolitiittisesti moitittavilla tavoilla.¹²

Nuorisotakuu lanseerattiin käyttöön suurella viestintäkampanjalla syyskuussa 2013. Se sisälsi muun muassa kadunvarsimainoksia. Työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteen mukaan kampanjan tarkoitus oli korostaa nuorisotakuun tuomaa onnistumisen mahdollisuutta sekä lisätä tietoisuutta nuorisotakuusta niin nuorten, nuorten kanssa työskentelevien kuin yritysmaailmankin parissa.¹³ Pakoista ja sanktioista ei kampanjassa mainittu mitään. Sen sijaan esimerkiksi nuoriin vetoavaksi ajateltu laulaja Jannika

B. sanoi mainosjulisteessa: ”Omaa juttua on etsittävä ja kokeiltava rohkeasti, joskus vaikeuksienkin kautta.”¹⁴ Idea oli kaunis, mutta ”oman jutun” etsintä nuorille, joita nuorisotakuun normit, pakot ja sanktiot sekä TE-toimistojen ohjeistukset piirittävät eri suunnista, on ollut työlästä, joskus jopa mahdotonta.

Joissain asioissa nuorisotakuu on onnistunut. Nuorisotakuun osana koulutustakuu on lisännyt pelkän peruskoulun varassa olevien opiskelemaan hakeutumista. Nyt lähes 97 prosenttia peruskoulun päättäneistä siirtyy joko tutkintotavoitteiseen tai siirtymävaihteen opiskeluun.¹⁵ Toisaalta oppilaitosten suunnalta on kuulunut kritiikkiä: näiden käytäntöjen myötä varsinkin ammattioppilaitoksiin on tullut paljon täysin motivoitumattomia opiskelijoita. He vaikeuttavat opettajien työtä ja keskeyttävät opintonsa usein.

Yhtenä nuorisotakuun ongelmana on ollut se, että arviolta 20 000–40 000 alle 30-vuotiasta on vuosittain toimenpiteiden, koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella. He eivät näytä tarttuvan nuorisotakuun antamaan lupaukseen; myöskään sanktiot eivät näytä saavan heitä liikkeelle. Nuorisotakuun toimenpidevalikoimaan on sittemmin otettu mukaan etsivä nuorisotyö. Myös Ohjaamot, matalan kynnyksen neuvontapaikat nuorille työttömille, ovat saaneet lisäresursseja toimintaansa, ja niitä on perustettu eri puolille maata viiden viimeisimmän vuoden aikana.¹⁶ Näiden avulla näitä järjestelmien ulkopuolelle jääneitä nuoria pyritään tavoittamaan entistä paremmin. Varsinkin valtakunnalliseksi kasvaneen Ohjaamo-konseptin toiminta on tutkimuksissa ja arvioinneissa saanut kiitosta – myös sen nuorilta asiakkailta.¹⁷

Miten työmarkkinoiden, koulutuksen ja nuorisotakuun toimenpiteiden ulkopuolelle sitten päädytään? Silja Uusikankaan laajaan rekisteriaineistoon perustuvasta tuoreesta pro gradu -tutkielmasta käy ilmi, että maaseudulla ja etenkin syrjäseuduilla nuoret saavat sanktioita selkeästi enemmän kuin kaupungeissa ja kasvukeskuksissa. Aktivointitoimenpiteiden kirjo on ensin mainituissa pienempi, ja opiskelupaikat ovat usein kaukana. Sanktioiden saajat olivat keskimääräistä nuorta työtöntä useammin pelkän peruskoulutuksen varassa. Uusikankaan mukaan vuonna

2017 kaksi viidestä nuoresta, jotka olivat nuorisotakuun piirissä, oli saanut työvoimapolitiittisia sanktioita.¹⁸

Karensin kohdannut nuori ei enää kuulu kategoriaan ”työtön työnhakija”. Alle 30-vuotiaina työn, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolelle jäävinä heidät luokitellaan ”neeteiksi”. (NEET on kansainvälisesti käytetty lyhenne sanoista ”neither in employment, education nor training”). Osa heistä ei palaa töitä tai opiskelupaikkaa hakemaan eikä aktivointitoimenpiteisiin. Osa palaa keskeyttäkseen taas uudestaan.¹⁹ Osa siirtyy lopulta töihin tai opiskelemaan, ja heille NEET-kategoriaan kuuluminen on ollut vain välivaihe.²⁰

Tutkimusaineisto

Nuorten kokemuksia nuorisotakuun kurista ja kurinpitotoimenpiteistä voi parhaiten tutkia kvalitatiivisen aineiston kautta.²¹ Käytän tässä artikkelissa aineistonani 19 teemahaastattelua, jotka olen tehnyt vuosina 2013–2016 nuorista työttömistä. Osa heistä on haastateltu Pirkanmaalla luovan alan työpajalla syystalvella 2013. Toiset haastattelut on tehty nuorista, jotka olivat hakeutuneet Ohjaamon asiakkaiksi pääkaupunkiseudulla kevättalvella 2016. Haastateltuja on yhteensä 19, mutta haastatteluja hieman vähemmän. Työpajan nuorista haastattelin viittä ryhmissä (kahden ja kolmen hengen ryhmät), Ohjaamon nuorista kahta nuorta yhdessä. Muita nuoria haastattelin yksittäin. Tästä syystä olen jatkossa numeroinut haastattelupätkät haastateltujen, en haastateltujen mukaan.

Näitä haastatteluja edelsi tutkimukseni aiemmassa projektissa, jossa tutkin nuorisotyöttömyyttä kyselyn avulla. Keväällä 2009 tutkimusprojektissa ”Work-Preca”²² keräämässäni netti-kyselyaineistossa (N 770) nuoren työttömän arkipäivää koskevan avokysymyksen vastauksissa tuli ilmi, että osa nuorista koki yhteiskuntatakuun strukturoivan jokapäiväistä elämäänsä. Kysyin arkipäivästä, mutta haastateltavat vastasivat kuvaillen kokemuksiaan aktivointitoimenpiteistä.

Edellä mainitun projektin kyselyaineistossa avovastauksia oli yhteensä 430, suurin osa niistä muutaman sanan luonnehdintoja tunnelmista. Suuressa osassa vastauksista kuvailtiin tunnelmia ja ”tsemppaamista” työttömyyden kestäessä.²³ Pidemmistä kuvauksista 40:ssä otettiin esiin TE-toimisto ja kokemukset aktivointitoimenpiteistä. Avokysymys kuului: ”Voit halutessasi kertoa arkipäivästäsi työttömänä; mitä ajattelet ja tunnet?” Aktivointia ja TE-toimistoja koskevista kuvauksista suurin osa oli kriittisiä tai jopa vihamielisiä: jyrkimmän mukaan ”TE-toimistot pitäisi räjäyttää”²⁴. Joukossa oli joitakin aktivointia neutraalisti kommentoivia kuvauksia ja muutamia, joissa aktivoinnin kerrottiin auttaneen.

Näiden avovastausten analysointi toimi perustana sille ymmärrykselle, jonka pohjalta rakensin haastattelu- ja tutkimuskysymyksiä seuraavassa tutkimusprojektissa.²⁵ Lähdin haastatteluja tehdessäni siitä oletuksesta, että aktivointi voidaan kokea monella eri tavalla. Haastatteluissa kyselin mahdollisimman neutraalisti aktivointikokemuksista ja nuorten aktivointia koskevista ajatuksista. Lopuksi kysyin ajatuksia nuorisotakuusta yleisemmällä tasolla.

Aktivointi- ja työllistymiskeskustelut

Nuorisotakuun aktivointipolussa on useita eri vaiheita ja myös haarautuvia polkuja: kaikille pakollinen aktivointikeskustelu (jota nykyään kutsutaan pääsääntöisesti työllistymiskeskusteluksi), sen jälkeen joko opiskelemaan haku tai työpajakojojen hakeminen sanktioiden uhalla tai jotakin valikoimasta työkokeilu, koulutus-kokeilu, työvoimakoulutus, työnhakuun valmiuksia antava koulutus ja kuntouttava työtoiminta. Työpajoilla voidaan toteuttaa myös kuntouttavaa työtoimintaa, mutta aina työpajajaksossa ei ole kyse siitä.

Nuorisotakuun virallisissa tavoitteissa ilmoitetaan, että viimeistään kolmen kuukauden sisällä työttömäksi jäämisestä jokainen alle 25-vuotias ja alle 30-vuotias vastavalmistunut

kutsutaan aktivointikeskusteluun. Sama tavoite oli voimassa jo nuorten yhteiskuntatakuussa, mutta nuorisotakuun myötä toimia ja aikatauluissa pysymistä pyrittiin tehostamaan. Nuorisotakuun aloittamisen kanssa samaan aikaan osunut TE-toimintojen organisaatiomuutos, johon liittyi henkilökunnan vähentäminen, oli kuitenkin omiaan sotkemaan aikataulujen toteutumista.²⁶ Lisäksi työttömiä nuoria oli yllättävän paljon: vuonna 2013 kansainvälisen taloustaantumana myötä kohonnut nuorisotyöttömyys Suomessa pysyi edelleen korkealla tasolla. Nuoret ovat kuvailleet, kuinka puhelinyhteydet TE-toimistoihin olivat tukossa, henkilökohtaisiin tapaamisiin ei päässyt halutessaan, virkailijat vaihtuivat ja asioiden käsittely venyi.²⁷

Harmoninen kuva siitä, kuinka nuori ja viranomainen yhdessä suunnittelevat nuoren tulevaisuutta, ei näytä toteutuneen. Kun toisella keskustelijalla on oikeus langettaa sanktioita ja kun toinen on se, jolle niitä voidaan langettaa, kyse ei ole kahden tasa-vertaisen välisestä neuvottelusta. Tuoreiden tutkimusten mukaan nämä keskustelut ovat TE-toimistoissa olleet käytännössä kaukana yhdessä suunnittelemisesta.

Sosiologit Lotta Haikkola ja Daria Krinivos ovat tutkineet nuorten aktivointikeskusteluja osallistuvalla havainnoinnilla. Molemmat raportoivat, että näissä keskusteluissa ei vain tarjota vaan tyrkytetään opiskelua, työpajoja tai työllistymisen edistämiseen tarkoitettuja kursseja. Nuori ”sitoutuu” tekemään jotakin näistä. Käytännössä nuoret enemmän tai vähemmän määrätään tekemään ehdotettua asiaa. Jos ei tee, tulee sanktio. Tätä voi luonnehtia kurinpidoksi. Haikkolan ja Krinivosin mukaan nuorille tyrkytetään tyyppillisesti ammattikoulutuksia, etenkin mahdollisimman työllistävälle aloille – sellaisissakin tapauksissa, joissa nuorilla olisi sekä haluja että kykyjä myös korkeamman tasoiseen koulutukseen hakeutumiseen.²⁸

Saman suuntaista kokemustaan kuvailee myös yksi haastateltuni. Hän on kärsinyt vakavasta depressiosta ja keskeyttänyt koulutuksensa kahteen kertaan. Hän kokee voivansa nyt paremmin ja kykenevänsä lähitulevaisuudessa palaamaan ammattikorkea-

kouluun tai hakeutumaan yliopistoon. TE-toimiston virkailija on kuitenkin eri mieltä.

No kyllähän ne tietysti tuli ne ehdotukset ihan suoraan sieltä [TE-toimiston virkailijalta/kirj.lis.] niinku mitä mä nyt itse siin yritin... kun jos on kyse niinku omista tulevaisuudensuunnitelmista, niin kyllähän mä nyt tietysti mietin, että haluaisin ehkä hakea jonnekin vielä opiskelemaan jonnekin, tuota... ammatikorkeeseen kenties, jatkaa näitä media-alan opintoja nyt kun jaksaminen on selkeesti parempi [--] mutt siellä oli vähän semmonen että, se oli vähän lannistava se tunnelma siinä että, kun mainitsin jonkun ammattikorkean tai yliopiston että voisin haluta [--] mutta sieltä ne sitten, ehdoteltiin ihan mahdollisimman työllistäviä perusammattitutkintoja jotka oli sitten mulle, no, en oo, en oo tuommosta harkinnut aikaisemmin, että haluaisin... Nuori mies, kulttuuripainotteinen työpaja, haastateltu (1)²⁹

Harvat nuoret rohkenevat nousta vastustamaan TE-virkailijoiden ehdotuksia. Haastateltavieni joukossa on yksi nuori, jolla oli runsaasti kokemuksia näistä neuvotteluista. Hän oli keskeyttänyt opintonsa useissa eri oppilaitoksissa ja joutunut näihin keskusteluihin useaan kertaan. Hän oli löytänyt kulttuuripainotteisen työpajan, jossa aktivointitoimenpide oli periaatteessa mahdollinen. Pajalle osallistuvat valikoitiin haastatteluilla, sillä pajalle hakijoita oli enemmän kuin aloituspaikkoja. Tämä nuori mies oli haastattelun läpäissyt. Hän uskalsi suoraan haastaa ja vastustaa aktivointikeskustelussa hänelle esitettyjä vaihtoehtoja ja ”etsiä omaa juttuaan” – kuten nuorisotakuun retoriikassa kehoitetaan tekemään.

Mä olin huomannut tän [työpaja-] paikan, se [virkailija] sano, että ”ihanaa, että sä olet ollut noin aktiivinen itse, mutta me ei voida päästää sua tommoseen, koska se ei sopisi tähän sun [aktivointi-] suunnitelmaan.” Mä jouduin sanomaan suoran niille, että jos ette päästä mua tänne, niin mä en mene mihinkään, mihin te mut pitätte. Sit se sano, että no, näillä ja näillä ehdoilla pääset sinne.

Nuori mies, kulttuuripainotteinen työpaja, haastateltu (2)³⁰

Edellä siteeratut nuoret ovat ymmärtäneet, mistä aktivointikeskustelussa on kyse. Haastateltujen joukossa on myös muutama aktivointikeskustelun sekavaksi ja sovitut asiat melko käsitettävimmiksi kokenut vastaaja. Saman tyyppisiä vastaajia on ollut myös Joonas Luukkosen pro gradussaan käyttämässä aineistossa. Luukkonen osoittaa nuorisotakuun piirissä olevan sellaisiakin nuoria, jotka eivät ymmärrä, ovatko aktivointikeskusteluissaan sopineet jotakin velvoittavaa vai eivät.³¹

Nuorten matalan kynnyksen neuvontapisteissä Ohjaamoissa nuoret ovat kokeneet ohjauskeskustelut myönteisiksi, niin tuoreiden selvitysten kuin omien haastattelujenikin perusteella.³² Ohjaamoissa on läsnä moniammatillinen tiimi nuoren tilanteeseen paneutumassa, ja aikaa yhden asiakkaan asioinnille ei ole rajoitettu. Nuorilla ei ole velvollisuutta mennä Ohjaamoihin, vaan he voivat mennä niihin halutessaan. Niiden toimintatapa on erilainen kuin TE-toimistoilla.

Ohjaamoissa ratkaisuja nuorten tilanteisiin ja ongelmiin pyritään löytämään nuorta kuunnellen. Ohjaamojen työntekijöillä ei ole tulosvastuullisuutta nuorten saamisesta johonkin toimenpiteeseen, kuten TE-toimistojen virkailijoilla.³³ Tietyt normit nuorten on kuitenkin täytettävä, jotta he voivat saada työttömyyspäivärahaa. Työttömyyspäivärahan saannista päättävät edelleen TE-toimiston virkailijat.

Pakkohaku toiselle asteelle

Opiskelemaan painostamista sanktioilla voi luonnehtia eräänlaiseksi kurinpidoksi; siinä jopa pyritään määräämään nuoren elämän suuntaa silloin, kun tietynlaista opiskelupaikkaa tyrkytetään nuorelle. Suorasta pakosta ei ole kyse, koska nuori voi kieltäytyä tarjouksesta – ottaen riskin sanktion saamiseen. Aktivointikeskustelu, jossa nuorta yritetään taivutella ammatilliseen koulutukseen, ja opiskelupakko ovat jännitteisessä suhteessa Suomen perustuslain pykälään: ”Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla.”³⁴

Tätä pykälää ei toki rikota, mutta sen hengen mukaista toimintaa koetellaan.

Samaan aikaan kun osa nuorista haluaa pyrkiä opiskelemaan ammattikorkeakouluihin tai yliopistoihin, joista varsinkin viimeksi mainittu edellyttää pääsykokeisiin lukemista, heidän on oltava aktivointitoimenpiteissä työttömyysetuuden saamiseksi. Varakkaampien ei tietenkään tarvitse välttämättä saada työttömyyskorvausta elääkseen, mutta vähävaraisemmille korvaus on tärkeä. Ilman korvausta on oltava palkkatöissä, koska jostain rahaa on saatava elämiseen. Yleisen työttömyystason ollessa korkealla palkkatöitä on vaikeata löytää.

Useat nuoret tuovat esille opiskelun tai opiskelemaan pyrkimisen hankaluuksia nuorisotakuun rajaamissa puitteissa ja sääntöviidakossa. Näistä ongelmista kerrotaan niin edellä mainitun vuonna 2009 tekemäni kyselyn avovastauksissa kuin tässä analysoituissa kvalitatiivisissa haastatteluissakin.³⁵

Yksi ongelma on se, että jos nuori ei ole hakenut opiskelupaikkaa edellisenä keväänä, hän voi joutua kärsimään asiasta vielä seuraavassa vuodenvaihteessa, yli puoli vuotta hakematta jättämisen jälkeen. Jos alle 25-vuotiaalla nuorella ei ole vaadittua koulutusta tai tarpeeksi pitkää työssäolohistoriaa, hän voi saada työttömyysetuutta vain aktivointitoimenpiteiden ajalta. Armeijasta tuleville näin käy usein.³⁶

Näin oli tapahtunut nuorelle miehelle, joka oli tullut varusmiespalveluksesta eikä ollut löytänyt palkkatöitä. Hän ei ollut juuri ennen armeijaan menoaan hakenut opiskelupaikkaa yhteishaussa, koska sanojensa mukaan ei olisi kuitenkaan pystynyt ottamaan sitä vastaan kyseisenä syksynä. Karenssissa hän oli ollut jo useamman kuukauden, kun haastattelu tapahtui. Hän oli kieläytynyt tarjotuista aktivointitoimenpiteistä.

No siis ne kurssit [joita oli TE-toimistosta tarjottu/kirj.lis.] on vähän silleen [--] siellä oli semmosiakin kursseja ku just ”opi kättelemaan”- tyyppisiä juttuja.

Haastattelija: Ei? Ihanko totta?

Joo, ihan semmosia... no, ”kuinka haen töitä”. No okei, se oli vähän parempi. Mut just kaikkein paras on just se ”Kuinka kätelään” – kurssi, niin se oli vähän semmonen, että onko tästä hyötyä...

Haastattelija: Tarjottiinko sulle tällaisia vai osallistuitko niihin?

Tarjottiin, mutta ku silloin oli...ku mikään ei vaikuttanut, ku ne ei ois vaikuttanu mihinkään, niin oli helppo kieltäytyä, koska ne vaikutti vähä hassuilta.

Nuori mies, pääkaupunkiseudun Ohjaamo, haastateltu (I)³⁷

Vastaaja ei oletettavasti tiennyt, että kursseille mennessään hän olisi saanut kyseiseltä ajalta työttömyysetuutta. Tietämättömyyttä työttömyysetuuden saamisen ehdoista esiintyy armeijan käyneillä yleisemminkin. Armeijan jälkeiseen hankalaan tilanteeseen, jonka nuorisotakuu aiheuttaa, viittaa myös Simo Aho tutkimusryhmineen edellä mainitussa arviointitutkimuksessaan. Varusmies ja -naispalveluksessa on nuoria, jotka eivät tiedä, että armeijassa ollessakin pitäisi osallistua yhteishakuun ja mennä myös oppilaitosten pääsykokeisiin – muutoin armeijan jälkeen seuraa karenssi. Karenssin voi välttää tai saada loppumaan vain menemällä tarjottuihin aktivointitoimenpiteisiin, jos ei löydä palkkatöitä.

TE-toimiston ”työtarjoukset”

Jos työttömälle osoitetaan työpaikka haettavaksi TE-toimistosta, sitä on haettava. Sama sääntö koskee kaikkia työttömiä, ei pelkästään nuoria. Osa nuorista kokee tämän pakon ahdistavaksi. Jos työnhaussa sattuu virheitä, rangaistukseksi tulee karenssia.

[--] ois pitänyt hakea perjantaina viimeistään, sitten sunnuntaina mä lähetin sinne sen hakemuksen ja laitoin työkkäriin, ku sieltä tuli selvityspyyntö että miksen ole hakenut sitä työpaikkaa, niin mä laitoin sinne selvityspyyntöön että joo, että anteeks, se oli jo loppunu niinku se haku, että pliiis, määrätäkää mulle joku seuraava työpaikka mitä mä haen, että mä voin hakea

sinne, tää oli inhimillinen virhe, että mä unohdin sen vaan...
ja eipä sieltä mitään vastausta tullut vaan sitte olin karensissa.
Nuori nainen, kulttuuripainotteinen työpaja, haastateltu (3)³⁸

Mulla on ollut kanssa samoja [työllistymissuunnitelman toteutukseen/kirj.lis.] liittyviä tapaamisia. Mulle on kyllä tarjottu töitä: viimeksikin annettiin kahdeksan tai yhdeksän paikkaa, minne soittaa... Mutta mulla on kussu suoraan sanottuna siihen, että niitä hajoja on ollut satoja ihmisiä, niin se on vaan vaikeata erottuu siinä.
Nuori mies, kulttuuripainotteinen työpaja (haastateltu 4)³⁹

Nuorisotakuun piiriin kuulujille, jotka ovat TE-toimiston luokittelussa ykköslinjalla (eli heillä on toisen asteen koulutus eikä työnhakua haittaavia sairauksia tai elämänhallinnan ongelmia), tarjotaan ensisijaisesti työpaikkoja haettaviksi. Nuorisotakuun retoriikan termi työtarjous on harhaan johtava: työttömälle ehdotetaan avoinna olevaa työpaikkaa, jota tämän täytyy hakea työttömyysetuutensa saadakseen tai säilyttääkseen. Nämä työnhakuun liittyvät vaatimukset koskevat toki myös aikuisia työttömiä työttömyyskorvauksen saajia. Silti nuorille, jotka vasta opettelevat yhteiskunnassa toimimisen ”pelisääntöjä”, tällainen tiukkuus ja säännöistä pieninkin lipsahduksen vuoksi poikkeamisesta seuraava rangaistus voi tuntua erityisen pahalta. Jos taloudelliset resurssit ovat lisäksi todella pienet eikä puskurirahastoja ja taloudellista tukea ole saatavilla, karenssi on kova rangaistus pienestä virheestä.

Työnhaku- ja uravalmennukset

Jos nuori työtön ei päädy työpajalle eikä hän löydä palkkatöitä tai työharjoittelupaikkaa, hänet voidaan ohjata työnhaku- tai uravalmennukseen. Valmennukset ovat monenkirjavia, ja niiden taso näyttää vaihtelevan.⁴⁰ Osa niistä on yksityisten tahojen järjestämiä: kunta tai TE-hallinto ostaa näitä kurssseja ja järjestää niitä ostopalveluna. Sekä avovastauksissa että haastatteluissa oli runsaasti kuvauksia näistä kurssseista, ja ne olivat pääosin kielteisiä.

Se, että niihin on pakko osallistua – sanktioiden uhalla – tuli esiin monissa kuvauksissa.

Datanomin tutkinnon suorittanut työtön nuori kuvailee haastattelussaan työnhakuvalmennuskurssiaan kertomalla, että ”siellä opetettiin tietokonehiiren käyttöä”. Diplomaattisesti hän toteaa, että ehkä joillekin kurssin osallistujille tämän taidon opettelusta olikin hyötyä, mutta datanomina hän itse koki sen hyödyttömäksi.

Nuori nainen kertoo haastattelussani aktivointikeskustelustaan seuraavasti:

Ei mulle mitään aktivointisuunnitelmaa tehty, eikä multa oikein... tai siis kysyttiin periaatteessa että haluunks mä mennä sinne ja mä olin silleen, että niin, jos mä en mee niin mulle tulee karenssia... [--] niin sitten periaatteessa mut pakotettiin sille kurssille, tai siltä se oikeasti tuntuikin, koska sitten... ei olis mitään millä elää enää paitsi sossun rahat.”

Nuori nainen, haastattelu, kulttuuripainotteinen nuorten työpaja (haastateltu 3)⁴¹

Edellä siteerattu nuori nainen kuvailee kurssia seuraavasti: ”Siellä tehtiin jotain Cosmopolitan- lehden taseisia psykologisia testejä” sekä ”ohjaaja sanoi suoraan, että olisi mieluummin toimittaja kun opettaisi meitä, mutta kun toimittajilla niin huono työtilanne [...]”. Lisäksi haastateltu kertoi, että kahdenkeskisessä tilanteessa ohjaaja oli kysynyt häneltä, mikä häntää vaivaa, kun on sen näköinen: ”Se haukkui mua narkkarin näköiseksi... että mulla on likainen tukka ja huono iho.”⁴²

Nuori oli kokenut ohjaajan loukanneen häntä. Se, että työttömien työnhakijoiden ulkonäköön ja habitukseen puututaan, ei sinänsä ole mitään tavatonta. Ihmisen ulkonäköön ja olemukseen puuttuminen on useimmiten hyvin loukkaavaksi koettua: siinä hän puututaan suoraan ihmisen niin sanottuun intimiteettiin. Oikeus omaan intimiteettiin on yksi myöhäismodernin ihmisen toimijuuden ulottuvuus.⁴³

Työharjoittelut

Työharjoitteluista, nykyisellä terminologialla työkokeiluista, ei saa oikeata palkkaa. Niistä saa työttömyysetuuden sekä 8 euron kulukorvauksen päivittäin. Tätä järjestelmää on kritisoitu paljon. On nuoria ja aikuisia, jotka kiertävät näissä työharjoitteluissa loputtomiin tehden usein aivan samoja töitä kuin palkkaa saavat.⁴⁴ Työharjoitteluiden on lupailtu auttavan työpaikan saannissa niin, että niistä voisi siirtyä saman työnantajan palveluksessa vakituisiin tai ainakin määräaikaisiin palkkatöihin. Näin näyttää käyvän vain hyvin harvoin.

Niin, että ku... että jos et mee töihin, niin sitte karenssi, tämän. Ja sit mä olin siellä [erään 3. sektorin järjestön kirpputorilla] ja ei siellä tapahtunut mitään. Siel niinku oltiin päiv-, se oli niinku vankilaan verrattavissa. Siel oli viiskymppinen nainen, joka oli kanssa siellä ja se sano, sano mulle, että tämä on kamalin työ missä hän on ollut. [--] ja se nainen istu siellä ja sitten sieltä tulee se joku pomo joka siellä on niinku töissä kunnon palkalla, niin se sano, että ”nouse ylös, että näyttää niinku veltolta ku täällä istuskellaan, että asiakkailta on tullut valituksia [--] niin siellä ei saanu istua sen kaheksan tunnin aikana paitsi sitte taukotilassa, niin se oli jotenkin ihan outoo.

Nuori mies, kulttuuripainotteinen työpaja (haastateltu 5)⁴⁵

Nuori jatkoi kertomalla, että hän jäi muutamaksi päiväksi ilmoittamatta pois työharjoittelusta, kun hänen krooninen ja osin psykosomaattinen sairautensa alkoi oireilla. Tämä johti irtisanomiseen, ja nuorelle määrättiin karenssi. ”Sitten mä elin sossun rahoilla”, hän kertoo.⁴⁶

Nuoren työntekijän asema, niin työharjoitteluissa kuin oppisopimuskoulutuksissa, on huono. Jos hän lähtee työharjoittelustaan tai oppisopimuskoulutuspaikastaan oma-aloitteisesti neuvottelematta TE-toimiston ja muiden relevanttien tahojen kanssa, hän saa karenssia. Näin kertoo kokkityöpajan organisoimasta oppisopimuskoulutuksestaan (lounasravintolassa) nuori:

[--] et saa ottaa eväitä mukaan, sä syöt meillä tai sä et saa syödä ollenkaan. Sit mä olin ihan että okei, miten... ”Toi kokki tekee sulle sit ruokaa ja sit sä saat syödä.” Mä saatoin kysyy siinä, ku oli neljä tuntii kulunut... Sanotaan, ett se oli noin seittemän tunnin päivä. Neljä tuntii oli mennyt. Mä kysyin silleen, ett ku neljä tuntii on nyt menny, ja mul ois kolme tuntii viel työaika, ett mis kohtaa mä saan syödä. ”Tää syödään päivän lopussa.” Mä oon ensin seittemän tuntii duunissa ja sit mä saan työaikaan kuulumattomalla ajalla syödä sen firman kokin tekemää ruokaa! Se oli semmonen kuvio ja mä totesin että en mä tähän jää, ett ei tää mee yhtään lain mukaan. [--] Mä tutkin ne asiat. Mä viel keskustelin vanhempien kaa. Nekin kaivo mulle esiin ne [lainkohdat/kirj.lis.]

Haastattelija: Joku työlainsäädäntö, jossa sanotaan, että pitäs olla tietty määrä taukoja?

Just näin. Ett mitä taukoja mulle kuuluu lain mukaan. Ja mä sit näiden tietojen varassa... Mä mietin, ett se oli just se päivä, se vika päivä, ku mul sit tuli hermoromahdus, koska se oli tosi stressaavaa se...

Nuori nainen, pääkaupunkiseudun Ohjaamo, haastateltava (II)⁴⁷

Haastateltava jatkaa tarinaa kertomalla, että häntä kritisoitiin hitaudesta viimeisenä päivänä. Häntä harmitti ja suututti työlainsäädännön rikkominen, hän alkoi lopulta itkeä ja tuli suukopua esinaisen kanssa. Mutta ”mun mielest mun pomo ja ne muut työntekijät käyttäyty epäreilusti mua kohtaan, ku mikään ei mee lain mukaan”. Nuoren lakiin vetoaminen pahensi tilannetta:

Joten sit loppupeleissä, sit mä vetosin viel siihen, että mä voin vaikka huomenna toimittaa sulle kaikki ne, ett mä tulostan ne lainkohdat. Ja sit katotaan yhdessä, mitä [oikeuksia/kirj.lis.] mulle kuuluu. Sit se vaan suuttu siitä [...] Sit se kävi kattoon työvuorolistat että millon mulla ois seuraavan kerran duunia. [--] kysy, että oonks mä silloin maanantaina tulossa vielä. Ja sit mä vaan totesin, että jos tää homma jatkuu tämmösenä niin en mä sitte. Ett tää on tällä puheella selvä, ett en mä sit tuu enää.

Nuori nainen, pääkaupunkiseudun Ohjaamo, haastateltava (II).⁴⁸

Nuori kertoo, että asiaa selviteltiin sitten Kelan ja kaupungin kanssa. Nuorten työpajat ovat kuntien vastuulla; niin oli tämänkin työpaja, josta harjoittelu oli järjestetty. Vastuita ja säännösten noudattamista monimutkaisti vielä se, että hän oli aloittanut oppisopimuskoulutuksensa ravintolassa jatkona kaupungin vastuulla olevan keittiötyöpajan jaksolleen. Lopulta nuorelle annettiin karenssia.

Karenssia saa aikuinenkin, joka itse irtisanoutuu. Mutta ainakin ammattiliittoon kuuluvalla on yleensä mahdollisuudet neuvotella työsuojevaluuttatun tai luottamusmiehen kanssa, jos tulkinnat työntekijän oikeuksista menevät solmuun työpaikalla. Tämän nuoren kertoma kokemus on esimerkki siitä, miten huteralla pohjalla on nuoren työkokeilussa, työharjoittelussa tai oppisopimuskoulutuksessa olijan asema. Nuori tunsii työlainsäädäntöä, lisäksi hänen vanhempansa tukivat häntä lakiin vetoamisessa – seikkoja, joiden voisi ajatella vahvistavan nuoren juridista asemaa työpaikalla. Mutta lakiin vetoaminen vain pahensi tilannetta.

Pohdinta ja johtopäätökset

Haastattelemistani nuorista useimmat arvioivat nuorisotakuun, pakkoineenkin, olevan parempi kuin ei mitään. Näin ajatellaan karuista aktivointikokemuksista huolimatta.

Pelottaisi elää maailmassa, jossa ei aktivoida jumittuneita ihmisiä. Sosiaalisia tukiverkostojaan kun ei ole. Voi saada kuuppaa kuntoon ja tavata hyödyllisiä ihmisiä.

Nuori mies, kulttuuripainotteinen työpaja (haastateltava 6)⁴⁹

Kovinta kritiikkiä nuoret osoittavat sellaisia aktivointitoimenpiteitä kohtaan, joissa he kokevat tulleensa nöyryytetyiksi tai loukatuiksi. Nöyryyttäväksi nuoret määrittelevät etenkin sen, että pakotetaan esittämään työtä tai työssäoloa – eikä oikeasti tehdä mitään. Tämä tuli selkeimmin esiin kahdessa haastattelussa.

Pahimpina kokemuksina työharjoittelusta nousee esiin pakottaminen passiivisuuteen, joka on ollut näennäistä aktiivisuutta.

Myös opettelemisen esittäminen on koettu nujertavaksi. Tällaista on koettu etenkin työllistymisen tueksi tarkoitetuilla kursseilla, joissa opetus on epätarkoituksenmukaista tai kyseenalaista. ”Cosmopolitan-tyyppisten psykologisten testien teettäminen” tai ”tietokonehiiren käyttämisen opettelu” eivät inspiroi nuoria työttömiä. Eivät tällaiset kurssit innosta aikuisiakaan työttömiä.⁵⁰

Sekä työn että opiskelun esittäminen ja sellaiseen painostaminen karensilla uhkaamalla koetaan kohtuuttomaksi haastattelemieni nuorten parissa. Näihin aktivoinnin muotoihin liittyy nuoren kykyjen ja tahdon sivuuttaminen. Jokainen ihminen kaipaa persoonansa ja kykyjensä tunnistamista, ja nuoren oman tahdon sivuuttaminen on niiden vastakohta. Jos ihminen pakotetaan seisomaan paikallaan eikä hänelle edes puhuta, kuten yhden haastattelemani nuoren esimerkissä, hänet sivuutetaan niin täysin, että kokemus voi olla minäkuvaa horjuttava. Sosiaalinen identiteetti on ihmisen käsitys siitä, mikä käsitys muilla on hänestä. Siksi nuorten työttömien kohtelu kyvyttöminä ja tahdottomina voi olla näiden toimijuutta vaurioittavaa.

Kun aktivoinnin ja varsinkin nuorisotakuun on – ainakin virallisten julistusten mukaan – tarkoitus lisätä kohteensa toimijuutta eikä vähentää sitä, edellä kuvaillun kaltaiset aktivointitoimenpiteet ovat paradoksaalisia. Kaikki aktivointikokemukset eivät ole tällaisia. Haastattelemillani nuorilla oli myönteisiäkin kokemuksia: työharjoitteluita, joissa oli saanut arvostusta tai työpajoja, joissa oli päässyt kehittämään itselleen mielekkäitä taitoja.

Haastattelemistani nuorista suurin osa oli sitä mieltä, että nuorisotakuu, sanktiokäytäntöineenkin, on parempi järjestelmä kuin ei mitään. Kysyin asiaa eksplisiittisesti haastattelujen lopuksi: ”Onko nuorisotakuu, mahdollisine ongelmineenkin parempi järjestelmä kuin joissain maissa oleva systeemi, jossa nuoret työttömät ilman työhistoriaa jäävät ilman mitään korvauksia, mutta ei ole myöskään mitään aktivointisysteemejä eikä täten pakkoja osallistua sellaisiin?” Kaikki muut sanoivat kyllä, paitsi yksi, joka ilmoitti, ettei halua puhua politiikkaa.

Haastattelemani nuoret eivät näin kysyttäessä nousseet vastustamaan edes työttömyyskorvauksen vastikkeellisuutta. He näyttivät hyväksyvän periaatteessa sen, että jotakin pitää tehdä saadakseen valtiolta korvausta. Mutta työllistymistä edistämään tarkoitettut kurssit ja työharjoittelut, joissa ei todellisuudessa ole saanut tehdä mitään, he kokivat kohtuuttomiksi. Muutama piti epäkohtana myös sitä, että valmistautuessaan korkeakoulujen pääsykokeisiin heidän oli samaan aikaan osallistuttava elantonsa taatakseen näihin aktivointeihin, joissa heidän näkökulmastaan ei oppinut mitään.

Viitteet

- 1 Keskitalo ja Karjalainen 2013; Ylirönni 2019.
- 2 Edellä mainitut teokset; Uusikangas 2019.
- 3 PeVL 1996, 17/1996; muutos, 10. pykälä, 8.12.2010.
- 4 Uusikangas 2019, 3.
- 5 Winqvist 2014, 78–81.
- 6 Koulutustakuussa on muitakin normeja, joita nuoren on noudatettava. Yhteishaussa on merkittävä haettaviksi opiskelupaikoiksi vähintään kaksi eri opinahjoa, suosituimmuusjärjestyksessä. Jos ei pääse mieleisimpäänsä, on otettava vastaan vähemmän mieleinen. Jos pääsee vain ”kakkospaikkaan”, sinne on mentävä. Muutoin saa karenssia. Ks. esim. Aho, Pitkänen ja Vanttaja 2012.
- 7 Esim. Alasaari 1996.
- 8 Aho, Pitkänen ja Vanttaja 2012.
- 9 Perustuslakivaliokunnan lausunto, PeVL 17/1996.
- 10 Winqvist, 2014, 78–83.
- 11 Ks. Kojo ja Lähteenmaa 1993.
- 12 Laki toimeentulotuesta 1997/1412, 10 &., sekä Toimeentulolain muutos, 10. pykälä, 8.12.2010.
- 13 TEM – tiedotteita, www.tem.fi, 19.11.2013.
- 14 TEM - tiedotteita, www.tem.fi, 29.3.2013.
- 15 Ks. uusin tieto, vuodelta 2018: stat.fi/til/Khak/2018/khak_2018_2019-12-12_tau_001_fi.html.
- 16 Ohjaamojen toimintaidea ja toimintaa esitellään perusteellisesti nettisivuilla: www.ohjaamo.fi, sekä Ohjaamojen toiminnan katto-organisaation Kohtaamon sivuilla, ks. www.kohtaamo.fi.
- 17 Esim. Ohjaamo-Helsinki, 2017.
- 18 Uusikangas 2019.
- 19 Jaakko Westerlundin pro gradu -tutkielma (2016) käsittelee nimenoman tätä ilmiötä uusmaalaisen rekisteriaineiston perusteella.
- 20 Ks. Myrskylä 2012. Tilastokeskuksen erikoistutkija Pekka Myrskylän tutkimuksessa ”Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?” käsitellään nuorten siirtymää työttömän työnhakijan statuksesta sen ulkopuolelle ja takaisin. Hän ei käytä termiä ”NEET”. Termin käyttö yleistyi Suomessa myöhemmin.
- 21 Ks. Lähteenmaa 2009; Lähteenmaa 2011 sekä Haikkola, Näre ja Lähteenmaa 2017.

- 22 Work-Preca oli Suomen Akatemian rahoittama tutkimusprojekti vuosina 2008–2011 Tampereen yliopistossa.
- 23 Ks. Lähteenmaa 2009 ja 2011.
- 24 Avovastaus vuonna 2009 tekemässäni kyselyssä, ks. tarkemmin ko. vastauksia hyödyntävät artikkelini Lähteenmaa 2009 ja 2011.
- 25 ”Young unemployed, ALPs and paradoxes of Agency” oli Suomen Akatemian rahoittama tutkimusprojekti v. 2012–2016 Helsingin yliopistossa.
- 26 Haikkola et al. 2017; Lähteenmaa 2016.
- 27 Lähteenmaa 2014, Haikkola et al. 2017.
- 28 Haikkola 2020 ja Krinivos 2019.
- 29 Kulttuuripainotteisen työpajan haastatellut on eroteltu arabialaisin numeroin ja Ohjaamon haastatellut puolestaan roomalaisin numeroin. Haastateltu no 1, kulttuuripainotteinen työpaja Pirkanmaalla, viikko 39, 2016.
- 30 Haastateltu no 2, kulttuuripainotteinen työpaja Pirkanmaalla, viikko 39, 2016.
- 31 Luukkonen 2017.
- 32 Ks. esim. Työn alla Ohjaamo Helsinki, s. 80–81, Ohjaamo 2017.
- 33 Haikkola, Näre ja Lähteenmaa 2017, 54–55.
- 34 Suomen perustuslaki, pykälä 18.
- 35 Kysely tehty Työministeriön, tuolloin lyhenteellä MOL (Ministry of Labour), internet-sivustoilla olleen linkin kautta. Kyselyyn vastaamiseen pyydettiin seuraavaan ryhmään kuuluvia: ”Jos olet nuori työtön tai työttömyyttä kokenut (alle 30 v.), vastaa...” Kysely oli vastattavissa maaliskuussa 2009.
- 36 Aho, Pitkänen ja Vanttaja 2012.
- 37 Haastateltu no I, pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa Ohjaamossa, viikko 9, 2016.
- 38 Haastateltu no 3, kulttuuripainotteinen työpaja Pirkanmaalla, viikko 42, 2013.
- 39 Haastateltu no 4, kulttuuripainotteinen työpaja, viikko 42, 2013.
- 40 Ks. Ylirönni 2019.
- 41 Haastateltu no 3, kulttuuripainotteinen työpaja, viikko 42, 2013.
- 42 Haastateltu no 3, kulttuuripainotteinen työpaja, viikko 42, 2013.
- 43 Sulkunen 2009.
- 44 Esim. Ylirönni 2019.
- 45 Haastateltu no 5, kulttuuripainotteinen työpaja, viikko 51, 2013.
- 46 Haastateltu no 5, kulttuuripainotteinen työpaja, viikko 51, 2013.
- 47 Haastateltu no II, pääkaupunkiseudun Ohjaamo, viikko 11, 2016.

- 48 Haastateltu no II, samasta haastattelusta kuin edellä (eli Ohjaamo, viikko 11, 2016).
- 49 Haastateltu no 2, kulttuuripainotteinen työpaja, viikko 39, 2013.
- 50 Esim. Ylirönni 2019.

Lähteet ja kirjallisuus

Lait, asetukset ja ministeriöiden tiedotteet

Nuorisotakuu. Nuorisotakuu auttaa eteenpäin. <http://nuorisotakuu.fi/tietoa/nuorista>. Luettu 25.3.2020.

Perustuslain 18. pykälä. ”Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. (- -)”. Vahvistettu 11.6.1999.

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL. 17/1996 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_17/1996.pdf.

Toimentulolain muutos, 10. pykälä, 8.12.2010.

Työ- ja elinkeinoministeriö /tiedotteet 2013: Nuorisotakuun kampanja korostaa onnistumista. 19.9.2013. www.tem.fi/tiedotteet 2013. Luettu 24.3.2020.

Kirjallisuus

Aho, Simo, Pitkänen, Sari ja Markku Vanttaja. (2012): *Nuorten työmarkkinatuomioisuus ja koulutukseen hakeutuminen: Työmarkkinatuen saamisen edellytyksenä olevan kouluttautumisveloitteen arviointitutkimus*. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.

Alasaari, Kirsi (1995): Valtio riisuu nuoren alastomaksi? *Nuorisotyö* 6 /1995, 3.

Haikkola, Lotta (2019): Shaping activation policy at the street level: governing inactivity in youth employment services. *Acta Sociologica* 62 (3), p. 334–348.

- Hiilamo, Heikki, Määttä, Anne, Koskenvuo, Karoliina, Pyykkönen, Jussi ja Aaltonen, Sanna (2017): *Nuorten osallisuuden edistäminen: selvitysmiehen raportti*. Diak-puheenvuoro. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-298-1>.
- Keskitalo, Elsa & Karjalainen, Vappu (2013): Mitä on aktivointi ja aktivointipolitiikka? Teoksessa Vappu Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.), *Kaikki työuralle: työttömien aktivointipolitiikka Suomessa*, THL, Helsinki.
- Kojo, Marjaana (2012): Pause päällä. Työn ja koulutuksen ulkopuoliset jaksot nuorten elämänkulussa. *Janus* 20 (2), s. 94–110.
- Kojo, Marjaana ja Lähteenmaa, Jaana (2009): Sosiaalietuuksien leikkaaminen nuorilta työttömiltä: vaarallinen tie. Nuorisotutkimusverkoston verkkokanava Kommentti.fi, www.komentti.fi.
- Krinovos, Daria (2019): The making of gendered "migrant worker" in youth activation: the case of young Russian speakers in Finland. *Current Sociology*, vol. 67 (3), 401–418.
- Luukkonen, Joonas (2017): *Nuorten aktivointipoliittinen kannustaminen. Nuorisotakuu asiakasohjaamisen ja rekisteriaineiston perusteella TE-toimistoissa*. Julkaisematon pro-gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/54457>.
- Lähteenmaa, Jaana (2010): Nuoret työttömät ja taistelu toimijuudesta. *Työpoliittinen aikakauskirja* 4/2010, s.51–63.
- Lähteenmaa, Jaana (2011): Nuoret työttömät ja ylivirittynyt toimijuus. *Nuorisotutkimus* 4/2011, s.47–60.
- Lähteenmaa, Jaana (2014): Liata kätensä vaan ei sydäntään? Tutkijan ristiriitaisia tunnuksia aktivointia koskevista ajatuksistaan. Teoksessa Anu Gretschel, Kari Paakkunaunen, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.), *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 150, Helsinki, 207–209.
- Lähteenmaa, Jaana (2016): Nuorten yhteisötakuun kompuroivat alkumetrit ja laahaavat jatkoaskeleet. Koosteessa Elina Pekkarinen & Sanna Aaltonen Sanna. (toim.): *Nuoruus hallitusohjelmassa*. Verkkojulkaisu sarjassa Näkökulma, nro 22, Nuorisotutkimusverkosto. www.nuorisotutkimusseura.fi.
- Myrskylä, Pekka (2012): Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? *EVA-analyysi* no. 19. Elinkeinoelämän valtuuskunta, Helsinki.
- Määttä, Mirja ja Aaltonen, Sanna (2016): Between rights and obligations – rethinking youth participation at the margins. *International Journal of Sociology and Social Policy* 36 (3/4), 157–172.
- Haikkola, Lotta & Näre, Lena & Lähteenmaa, Jaana (2017): Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit. Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.): *Nuoret aikuiset hyvin-*

vointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 198, Helsinki, 53–78.

- Ohjaamo (2017): *Työn alla Ohjaamo Helsinki.* Helsingin kaupunki, julkaisuja. Helsinki.
- Savolainen Janne, Virnes, Elise, Hilpinen, Merja ja Palola, Elina (2015): *Nuorisotakuu-työryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi* <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-227-970-5>.
- Sulkunen, Pekka (2009): *The saturated society. Governing risks and lifestyles in consumer culture.* Sage, Thousands Oaks (CA).
- Uusikangas, Silja (2019) *Aktivointi, sanktiot ja poiskäännyttäminen.* Julkaisematon pro gradu tutkielma, Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/302340>.
- Westerlund, Jaakko (2016): *Koulun penkiltä palkkaty...Työkkärin listoille! Tutkimus koulutustaustan vaikutuksesta alle 25-vuotiaan nuoren aktivointiin TE-toimiston palvelujärjestelmässä.* Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapoliittikan laitos. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/51649>.
- Winqvist, Liisa (2014): Nuorten yhteiskuntatakuusta nuorisotakuuseen. Teoksessa Anu Gretschel, Kari Paakkunainen, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.), *Nuorisotakuun arki ja politiikka.* Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 150, Helsinki, 78–83.
- Ylirönni, Anssi (2019): *Valintamme ei kohdistunut sinuun. Työttömyyden monet kasvot.* Demokraattinen sivistysliitto r.y., Helsinki.